

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

28. mail 1940. a.

Nr. 5

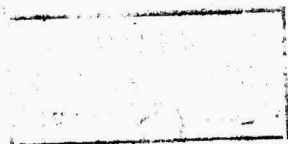
XVIII AASTAKÄIK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Fallinnas, Müürivahe tn. nr. 16. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lk. Kr. 40.—, ½ lk. Kr. 20.—.
Poolaastas „ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr. 609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	¼ lk. Kr. 10.—, ⅛ lk. Kr. 5.—
1923. aastak. „ —.50	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulutused
1924.—1935. a. à „ 2.50		50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

1654

Omavalitsustegelasi	Lk. 67
Kogukonna tegevuse kontroll	„ 68
Maavalitsuste 1938/1939. a. aruannete kokku- võte	„ 72
Kokkuhoiust vallaomavalitsuste elus	„ 76
Endiste mõisahoonete kasutamise võimalusi	„ 79
Küsimusi ja vastuseid	„ 80

KUULUTATAKSE MAKSVUSETAKS:

1. Alfred Gotliebi p. S a l u m e t s ' a h o b u -
sepass, välja antud Torma vallavalitsu-
sest 28. jaanuaril 1929. a. nr. 456 all
Voldemar S u m m e r ' i l e .

Omavalitsuse

kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

**Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.**

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused: Tallinnas, Rakveres
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

Ehitus ja Kodukaunistamisnõuande Talitus

valmistab

eelprojekte, projekte ja kavandeid vallamajade,
koolimajade, vanadekodude, lastekodude, haiglate
ja muude omavalitsusasutiste hoonete **ehitamiseks,**
ümberehitamiseks ja **parandamiseks,** nende
sisustamiseks ja **ümbruse kaunistamiseks.**

Tellimised palutakse adresseerida:

Eesti Maaomavalitsuste Liidu Büroole — Tallinn,
Müürivahe 16—30.

Omavalitsustegelasi.

KAUAAEGNE VÖRU MAAOMAVALITSUSE TEGELANE A. VAINOLA ASUS ADMINISTRAATORI KOHALT ÕPETAJAKS.

1. mail s. a. andis Võru abimaavanem ja Koolivalitsuse juhataja Alfred Vainola oma kohused Võru Maavalitsuses üle uuele maanõunikule. A. Vainola on Maavalitsuse liikmena, abiesimehena, abimaavanemana, maanõukogu liikmena, sotsiaalhoolekande osakonna ja Koolivalitsuse juhatajana Võru Maavalitsuses töötanud kakskümmend aastat. Nüüd ta on määratud Saksi kodumajapidamise kooli juhatajaks, milline kool viiakse Tallinna ja reorganiseeritakse uuesti Koplis. Võru Maavalitsuse teenistusse maavalitsuse liikmena tuli A. Vainola Võrumaal Tsooru valla Lepistu algk. juhataja kohalt.

Kuna Vainola 20-aastase Võrumaa hariduse lujuhtimise ja ülesehitamise kõrval võttis osa paljude organisatsioonide tööst, siis kujunes tema ametlik lahkumispäev talle suureks austuse ja tunnustuse avaldamise päevaks tehtud töö eest. See peeti avaliku aktuse ja sellele järgneva koosviibimisega Võrus pühapäeval, 5. mail s. a.

Aktusele „Kandle“ saalis kogunes Võru linna tegelaskond, samuti suurel hulgal vallavanemaid, õpetajaid ja teisi avaliku elu tegelasi maakonnast. Väga kaunil ja südamilikul aktusel öeldi rohkesti tervitussõnu lahkuvale töömehele, kviteeriti tänuga ülesehitavat ja loovat tööd, mida A. Vainola teinud seesmise andumuse, südiduse ja heaperemeheliku vastastikkuse usalduse ja sallivuse õhkkonnas nii õpetajaskonna kui valla omavalitsusjuhtidega. Ta sai rohkesti aadresse, kinke ja ümbrikke. Tervitajate ja tunnustuse avaldajate hulgas olid maavanem A. Kohver, linnapea P. Suit, Võrumaa Õp. Liidu esimees O. Nagel, direktor J. Koe mets, inspektor J. Reinet jt.

Alfred Vainola on sündinud 8. augustil 1894. a. Võrumaal Tsooru vallas talupidajate pojana. Lõpetanud Tsooru kaheklassi-

lise ministeeriumikooli 1912. a., asus A. Vainola majanduslikkudele raskustele vaatamata jätkama haridust H. Treffneri gümnaasiumi. Teenis tundide andmisega kõrvalt ning lõpetas gümnaasiumi 1916. a., astudes samal aastal Tartu Ülikooli arstiteaduskonda, kust tuli 1917. a. siirduda Odessa sõjakooli.

1918. a. kodumaale pääsenult A. Vainola asus jälle Tartusse, et jätkata õppimist ülikoolis. Ainelistel põhjustel aga tuli õppimine katkestada ning asuda õpetajana tööle Otepää progümnaasiumi. Okupatsiooni ajal töötas põllumehena kodutalus, asudes 1918/19. õppeaastal Tsooru Lepistu algk. juhatajaks.

Võru Maavalitsuse teenistusse kutsuti A. Vainola 15. aprillil 1921. a. Maakoolivalitsuse juhatajana, millisel kohal teiste ülesannete juures maavalitsuses töötanud seni. 1927. a. alates on Vainola olnud ka Maavalitsuse abiesimees, hiljem abimaavanem. A. Vainola juhtimisele kuulusid ka kodukainistamise hoogtöö ja

Raamatu-Nädalate korraldamine Võrumaal, missugused üritused olid talle väga südame lähedased ja millistel aladel saavutati Võrumaal märgatavaid tulemusi. Sealjuures töötas Vainola

esimehena ja sekretärina paljudes komiteedes ja organisatsioonides, nagu Eesti Kodutööstuse Edendamise Seltsis, Allveelaevastiku Sihtkapitali Võrumaa komitees, Võrumaa rahvaülikoolis jne.

A. Vainolale on Eesti riigile ja rahvale osutatud teenete tunnustamiseks annetatud Eesti Punase Risti IV klassi teenetemärk ning rida teisi teenete- ja aumärke.

Võrumaa tegelaste parimad soovid saada- vad teisale asunud töömeest A. Vainolat ta armsale koolitööpõllule lootuses, et ta veel palju ja kaunist annab oma rahvale ning kodumaale.

El. El.

NISSI VALLASEKRETÄR JOHANNES KULDRE 60-AASTANE.

9. mail 1940 sai 60-aastaseks Nissi valla-sekretär Johannes Kuldre.

Johannes Kuldre sündis 9. mail 1880 Harjumaal, Kohila vallas, omandas alghariduse Tallinna linna algkoolis, lõpetas õpetajate kutsehariduskursused ja astus 1896 omavalitsuse töösse tollaegse Riisipere vallakirjutaja abilisena. 1898—1905 ta töötas õpetajana sama valla Nurme algkoolis. Alates 1. jaanuarist 1906 kuni tänaseni Johannes Kuldre on vahetpidamata olnud Nissi (endise Riisipere) valla sekretäriks, seega üle 34 aasta. Üldse aga on J. Kuldre olnud omavalitsuse teenistuses ligi 44 aastat ja nimelt ühes ja samas omavalitsuses. Need aastakümned on olnud kirevad poliitiliste sündmuste poolest. Korduvad valitsuste vahetused ja muutused rahva meeleoludes ei saanud mööduda riivamata vallaomavalitsust kui rahva eluavaldustele lähedaimat asutust. Asjaolu, et Johannes Kuldre on suutnud läbi kõigi nende muutlikkude aegade püsida samal kohal, on tähelepanuvääriv sündmus omaette. Ainult need, kes

tunnevad J. Kuldret lähemalt, ei imesta selle üle. Tema rahulik ja õiglane suhtumine ümbritsevasse elunähetesse, sünnipärane taktitunne, soe südamlikkus rahva vastu, seoses kohusetunde, töotubliduse ja asjatundlikkusega, on omadused, mis temale on taganud nii kodanike kui ka võimude lugupidamise ja teinud ta asendamatuks oma kohal. J. Kuldre ei ole taga ajanud rikkust, kuulsust ega hiilgust. Ta on üks neist tublidest, tüsedatest töömeestest, kes armastuse ja hoolega on pühendunud oma ametialale, nähes selles oma elutööd, mille on sooritanud meisterlikult. Johannes Kuldrele, tema teenete tunnustamiseks, on Riigihoidja käskkirjaga anetatud Eesti Punase

Risti V kl. teenetemärk.

Omavalitsuse töö kõrval on Joh. Kuldre innukalt osa võtnud ka seltskondlikust tegevusest kohaliku tuletõrje esimehena, ühispanga nõukogu esimehena, põllumeeste seltsis, elektriühingus ja mujal.

Soovime tublile omavalitsustegelasele teravist, jõudu ja tahtet oma töö jätkamiseks.

Kogukonna tegevuse kontroll.

A. Siim.

(Järg.)

2. peatükk.

Riigivalve.

§ 4. Riigivalve allikad ja iseloomustus.

Kogukondade tegevuse üle riigivalve teostamise ulatus ja lähem kord on sätitud 1937. ja 1938. a. dekreetidena antud Valla-, Linna- ja Maakonnaseadusis. Viimaste põhjal on riigivalve otseseiks teostajaiks:

1) vallakogukondade tegevuse üle — maavanem ja maavalitsus⁵⁸⁾.

⁵⁸⁾ Vt. VS § 188. Autor kvalifitseerib maavanemat ja maavalitsust pigem riigivalvet teostavate instantsidena, kuna maavanem on täiesti keskhalduse ametnik ja maavalitsus oma struktuurilt sar-

2) kolmanda astme linnakogukondade üle, välja arvatud maakonnalinnad, -maavanem ja Siseminister⁵⁹⁾,

3) pealinna, I ja II astme linnade, maakonnalinnade ja maakondade üle — Siseminister ja Siseministeeriumi Omavalitsuste Talitus⁶⁰⁾.

naneb enam riiklikule kohaldusinstantsile kui kogukondlikule haldusasutisele.

⁵⁹⁾ Vt. LS § 376 ja 380.

⁶⁰⁾ Vt. LS § 376 ja 380, MS § 213 ja 216. —

Siin on tähendatud otsese järelevalveteostajana küll Siseministeerium, kuid Valitsemise korraldamise seaduse (VKS) § 75 sätib lähemalt, et omavalitsuste korraldamine, juhtimine ja järelevalve on omistatud Siseministeeriumi alljaotisele — Omavalitsuste Talitusele.

Kõigi kogukondade üle on kõrgeimaks riigivalve teostajaks Siseminister, kes seda korraldab Siseministeeriumi Omavalitsuste Talituse kaudu.

Üldiselt on riigivalve teostamine kehtiva õiguse järgi väga tihe ja ulatuslikum riigivalve teoreetilisest mõistest. Sanktsioneerimis- ehk kinnitamisprintsip rakendub kõigi tähtsamate aktide suhtes ja mitte ainult nende aktide õiguspärasuse, vaid ka nende otstarbekohasuse kontrollimises. Otstarbekohasuse hindamine oleneb kinnitaja subjektiivsest veenest ja ta suhtes pole võimalik seada mingit kriteeriumi⁶¹⁾. Edasi avaldub meie riigivalve teostamises veel poliitiline ja majanduspoliitiline kontroll, mis teoorias tavatsetakse omistada peamiselt ainult seadusandlikule organile ja sedagi ainult riigi keskhalduse suhtes.

§ 5. Kontroll kogukonna organite moodustamise alal.

Siinkohal vaatleme kontrolli, mida riigivalveliselt teostatakse kogukonna esinduskogu moodustamisel ja ta teenistujate ametisse määramisel⁶²⁾.

1. Esinduskogude moodustamise alal.

Valla- ja linnakogukondade esinduskogud valitakse üldisel, otsesel, ühetaolisel ja salajasel hääletamisel omavalitsuse piirkonnas pidevalt elunevate hääleõiguslike kodanike poolt⁶³⁾. Maavolikogu valitakse valla- ja linnanvanemate täiskogu poolt maakonna valdade vallavanemate ja kolmanda astme linnade linnanvanemate hulgast⁶⁴⁾, kes omakorda on ametisse nimetatavad keskhalduse poolt. Selle omapärase kujundamisviisi tõttu on maavolikogu raske kvalifitseerida kogukonna esinduskoguna. Käesolevas leiab ta sellena siiski vaatlemist seepärast, et kehtiv õigus teda sellisena tituleerib ja et ta oma funktsioneerimisviisilt teataval määral sarnaneb esimese astme kogukonna esinduskogule.

Vallavolikogude moodustamise üle teostab kontrolli maavalitsus sellega, et tema

⁶¹⁾ Otstarbekohasuse kontrolli ei tavatseta teoorias omistada kogukondade riigivalvelisele kontrollile, kuna see võib muuta nende autonoomia paberiliseks.

⁶²⁾ Kõiki teenistujaid võime vaadelda organitena süstematoloogilises mõttes. — Vt. A.-T. Kliimann, Õiguskord, Tartu 1939, lk. 305.

⁶³⁾ Vt. PS § 123.

⁶⁴⁾ MS § 19.

pädevusse kuulub valimiste kinnitamine⁶⁵⁾. Samaselt kuulub linnavolikogude valimiste kinnitamine maakonna kolmanda astme linnade suhtes vastavale maavanemale⁶⁶⁾, kuna kõigi teiste linnade ja maakondade esinduskogu valimised kinnitab Siseminister⁶⁷⁾. Nii Siseministril, maavalitsusel ja maavanemal tuleb piirduda vaid kontrolliga valimiste õiguspärasuse üle, võides jätta õigusvastasuste ilmnemisel valimised kinnitamata kas täies või osalises ulatuses⁶⁸⁾. Valla- ja linnavolikogude valimiste puhul on kinnitava asutise aktide suhtes võimaldatud kiirendatud halduskohtulik kontroll⁶⁹⁾, kuid maavolikogu valimiste puhuks seda seaduses otseselt ette nähtud ei ole. Tuleb siiski eeldada, et Siseministri otsus maavolikogu valimiste kinnitamise küsimuses allub halduskohtu kontrollile tavalises korras.

Õiguspoliitiliselt tuleb kehtivas õiguses ettenähtud riigivalve instituuti kogukondade esinduskogude valimiste suhtes pidada õnnestunuks, sest see on in praxi kergesti rakendatav ja võimaldab küllaldaselt vältida õigusrikkumisi.

2. Teenistujate ametisse määramise alal.

Kehtivas õiguses jaotatakse kogukonna teenistujad „valitavateks“ ja „nimetatavateks“. Valitavad on need teenistujad, kelle ametisse määramine toimub esinduskogu kaasteotsemisel⁷⁰⁾, kuna kõik teised on nimetatavad. See vahetegu ei ole terminoloogiliselt õige, sest kõik meie kogukonna teenistujad on tegelikult nimetatavad. Olulisem on teenistujaid jaotada selle järgi, kas nende nimetamine toimub riigivalvet teostavate või kogukonna enda organite poolt. Lähtudes sellest jaotuse alusest näeme, et kõik kogu-

⁶⁵⁾ Vt. Vallavolikogude valimise seaduse (VVS) — RT 1939, 41, 330 — § 79: „Valimismaterjali... saadab vallakomitee hiljemalt viiendaks päevaks arvates valimiste viimasest päevast maavalitsusele valimiste kinnitamiseks.“

⁶⁶⁾ Vt. Linnavolikogude valimise seaduse (LVS) — RT 1939, 41, 329 — § 79.

⁶⁷⁾ Vt. LVS § 79 ja MS § 23.

⁶⁸⁾ LVS § 81, VVS § 81 ja MS § 25.

⁶⁹⁾ Vt. VVS § 82 ja LVS § 82.

⁷⁰⁾ Tähen datagu, et nendena tituleeritakse: valdades — vallavanem ja ta abid, pealinnas — linnapea ja linnanõunikud, esimese astme linnas (Tartu) — linnanõunikud, teise astme linnades — linnapea ja linnanõunikud, kolmanda astme linnades — linnapea ja tema abid või linnanvanem ja tema abid, vastavalt sellele, kas linn on maakonnalinn või mitte, maakondades — maanõunikud.

konna täidesaatva organi liikmed ja teised tähtsamatel kohtadel olevad teenistujad on riigivalve korras ametisse määratavad.

Keskhalduse otseseiks esindajaiks on pealinnas — ülelinnapea, esimese astme linnades — linnapea ja maakondades — maavanemad. Nende ametisse määramisel ei saa kogukond üldse kaasa rääkida. Teistele täidesaatva organi liikmete kohtadele võivad esinduskogud küll valida kandidaadid, kuid nende ametisse „kinnitamine“, mis tegelikult on ametisse nimetamine, toimub keskhalduse esindaja — Siseministri poolt ⁷¹⁾. Erandina sellest üldkorrast nimetab pealinna linnapea ametisse Vabariigi Valitsus, kusjuures esinduskogu saab valida kandidaadi ainult ametisse seatud linnanõunike hulgast ⁷²⁾.

Kogukonna esinduskogu saab täidesaatva organi liikme kandidaadi valimist toimetada vaid kahel korral ja seda kehtivas õiguses sätitud tähtaja jooksul. Ei osutu valitud kandidaat mõlemal korral Siseministrile vastu võetavaks, või kui esinduskogu ei tule valimisega toime, siis nimetab vallakogukonnas täidesaatva organi liikme Siseminister, linnas ja maakonnas aga Vabariigi Valitsus Siseministri ettepanekul, ilma et oldaks seotud nimetatava isiku leidmisel esinduskogu soovidega ⁷³⁾. Kehtivas õiguses on määratud kindlad nõuded, milliste peab kogukonna täidesaatva organi liige vastama ja millised takistused ei tohi esineda tema ametisse astumiseks ⁷⁴⁾. Nimetamisel ollakse seotud ainult nõuetega nimetatava isiku kvalifikatsiooni suhtes, kuid isiku valik on keskhaldusele jäetud täiesti vabaks. Seega ilmneb riigivalve teostamisel kogukonna täidesaatva organi moodustamise alal komissarsuse printsiip.

Sama printsiibi järgi toimub ka kogukonna sekretäri ja ta abi ⁷⁵⁾ ning maavalitsustes

⁷¹⁾ Vt. VS § 55: „Vallavanema ja ta abid kinnitab ametisse Siseminister. . .“ — Analoogsed sätted linnakogukondade täidesaatvate organite liikmete kohta vt. LS § 70, 83 ja 100 ning maanõunike kohta vt. MS § 81.

⁷²⁾ LS § 67.

⁷³⁾ VS § 54 ja 55, LS § 74, 87 ja 101, MS § 84.

⁷⁴⁾ Vt. VS § 52 ja 53; LS § 61—63, 71, 72, 76, 84—87, 97—99 ja 101, — MS § 64, 65, 69, 78—80 ja 82.

⁷⁵⁾ Tähenadatagu, et abisekretär on igas vallakogukonna elanike arvuga üle 1400 (vt. Siseministri 28. veebr. 1938 otsus — RT 1938, 21, 188); linnakogukonnas ja maavalitsuses võidakse abisekretäri ametikoht luua esinduskogu vastava korraldisega (vt. LS § 135 ja MS § 112); see korraldis kuulub järelevalveasutise kinnitamisele (LS § 379 p. 1 ja MS § 216 p. 1).

veel omavalitsuste revidendi ametisse määramine. Vastava kandidaadi esitab kogukonna juht ja nimetajaks on Siseminister, välja arvatud abisekretär vallakogukonnas, kelle nimetab maavanem ⁷⁶⁾.

Isegi kogukonna maksunõudjad määratakse ametisse riigivalve teostamise korras komissaarsuse printsiibil. Kandidaadi esitab kogukonnajuht. Vallakogukonnas teostab nimetamise vastav maavanem, linnas aga Siseministeeriumi Omavalitsuste Talituse direktor ⁷⁷⁾. Maksunõudjate suhtes on nimetajate suva veelgi avaram, kuna maksunõudja kandidaadi kohta pole seaduses ette nähtud mingit kvalifikatsiooni.

Üldiselt olenevad kogukonna õigused eksekutiivorganite moodustamisel ja tähtsamate teenistujate ametisse määramisel riigivalvet teostajaist isikuist. Õiguspoliitiliselt peaksid riigivalve teostajad piirduma ainult esitatud kandidaatide kehtiva õiguse nõuetele vastavuse kontrolliga.

§ 6. Esinduskogu tegevuse järelevalve.

Esinduskogu tegevuse kohta koostatakse kindlavornilised dokumentaalsed aktid-protokollid ⁷⁸⁾. Nendest saadetakse ära kirjad ühes tarvilike lisadega 7 päeva jooksul koosoleku päevast arvates järelevalveasutistele ⁷⁹⁾. Seega kuulub esinduskogu tegevus täies ulatuses pideva riigivalve alla. Seda teostatakse kõigi aktide õiguspärasuse kontrollimisega ja seaduses loetletud juhtudel ka aktide otstarbekohasuse kontrollimisega. Vastavalt sellele võimegi esinduskogu tegevuse üle teostatavat järelevalvet liigitada õiguspärasuse ja otstarbekohasuse kontrolliks.

1. Õiguspärasuse kontroll.

Esinduskogu tegevuse õiguspärasuse kontrolli ülesandeks on tuvastada toimingute õiguspärasust. Selleks, et teatav toiming oleks õiguspärane, peab ta olema toimetatud pädevuse piires, ettenähtud menetluses ja vormis ning oma sisult ja sihilt vastama kehtiva õiguse nõuetele ⁸⁰⁾.

⁷⁶⁾ Vt. VS § 83; LS § 134 ja 135; MS § 111, 112 ja 121.

⁷⁷⁾ Administratiiv-sissenõudmist teostavate omavalitsusteenijate seaduse (RT 1936, 48, 392) § 2.

⁷⁸⁾ Vt. VS § 49: „Vallavolikogu koosolekute kohta koostatakse protokoll“. Samalaadsed sätted vt. LS § 58 ja MS § 61.

⁷⁹⁾ VS § 194, LS § 382 ja MS § 219.

⁸⁰⁾ Vt. A.-T. Kliimann, Haldusprotsess, Tartu, 1937, lk. 60.

Vastavalt sellele tuleb eritleda pädevus-, menetlus-, vormi-, sisu- ja sihivigu kui võimalikke akti vigu. Nende lähemaks käsiteluks puudub siinkohal võimalus⁸¹⁾ ja vaatleme seepärast järgnevas ainult neid, mis eriti on omased esinduskogu kui kollektiivorgani aktele ja mis otseselt on leidnud normeerimist vastavais seadussätetes. Sellistena vaatleme kvoorumi-, majoriteedi- ja legitiimatsioonivigu kui pädevusvigade alaliike.

1. Kvoorumivead esilduvad siis, kui esinduskogu koosolek tingituna sellest, et puudub koosoleku kvoorum, s.o. kehtivas õiguses määritud arv volinikke, ei ole otsustusvõimne. Kehtiva õiguse kohaselt peab esinduskogu koosolekust võtma osa peale koosoleku juhataja vähemalt 50% esinduskogu liikmete arvust⁸²⁾.

2. Majoriteedi- ehk häälteenamused

esilduvad, kui küsimus on loetud esinduskogus otsustatuks teistsuguse häälte arvu juures, kui see nõutud kehtivas õiguses. Kuivõrd ei ole teisiti sätitud, tehakse esinduskogus otsused lihthäälteenamusega. Häälte poolnemisel otsustab avalikul hääletamisel koosoleku juhataja hääl, salajasel hääletamisel aga loetakse ettepanek sel juhul tagasi lükatuks, välja arvatud valimised, millisel juhul juhataja otsustab asja liisuga. Erapooletuks jäänud esinduskogu liikmed loetakse vastu hääletajaiks⁸³⁾.

3. Legitiimatsioonivead esilduvad siis, kui esinduskogu liige võtab osa küsimuse arutamisest ja otsustamisest, mil ta kehtiva õiguse kohaselt pidanuks taanduma⁸⁴⁾.

Vigade esinemisel paneb järelevalveasutis akti täitmise seisma, teatades sellest ühes põhjendustega kogukonna täidesaatvale organile. Teatamine peab toimuma 2 nädala jooksul arvates esinduskogu protokollil ära kirja või täiendavalt nõutud materjali saamisest järelevalveasutises. Esinduskogul on õigus akti seistamise vastu kaevata halduskohutu korras⁸⁵⁾. Akt pööratakse täitmisele, kui järelevalveasutis on teatanud, et ta akti vastu ei vaidle või kui ta 2 nädala jooksul akti seistamisest ei ole teatanud⁸⁶⁾.

81) Nende vigade liikide suhtes vt. lähemalt Kliimann Haldusprotsess, lk. 306, eriti notades 750—754 osundatud kirjandus.

82) VS § 28, LS § 32 ja MS § 35.

83) VS § 29, LS § 34 ja MS § 37.

84) Vt. VS § 45, LS § 54 ja MS § 57.

Eeltoodud iseloomustuse kohaselt võib nentida, et kehtivas õiguses on kogukonna esinduskogu tegevuse õiguspärasuse kontroll riigivalve teostamisel rajatud veto- ehk keeluprintsiibile.

Tegevuse ebaõiguspärasus võib avalduda ka tegevusetuses või viivituses. Dogmaatilisel tegevusetusega tegemist, siis kui kehtivas õiguses ettenähtud tegevuse algamise tähtpäevaks ei ole alustatud kohalike toiminguid. Viivitusega on dogmaatilisel tegemist aga siis, kui kehtivas õiguses ettenähtud tegevuse lõpetamise tähtpäevaks ei ole lõpetatud kohalike toiminguid⁸⁷⁾. Kogukonna esinduskogu tegevusetuse või viivituse korral on riigivalve teostajal küllaldased abinõud säärase ebaõiguspärasuse kõrvaldamiseks:

1) ta võib alati täidesaatvalt organilt nõuda esinduskogu kokkukutsumist, määrates ära, millised küsimused tulevad võtta arutusele⁸⁸⁾,

2) võib riigivalve teostaja juhtida kogukonna esinduskogu tähelepanu õiguslikult kohalike ülesannete täitmata jätmisele ja määrata kohase tähtaja nende täitmiseks. Ei järgne ülesannete täitmist määratud tähtajaks, siis täidetakse need riigivalve teostaja korraldusel kogukonna kulul, tarbe korral kohustades kogukonda võtma oma eelarvesse vastavaid väljaminekuid⁸⁹⁾.

Kogukonna esinduskogu protokollide õiguspärasuse järelevalvajaks on:

1) vallakogukonna suhtes vastav maavanem⁹⁰⁾,

2) kolmanda astme linnakogukonna suhtes, välja arvatud maakonnalinnad, vastav maavanem⁹¹⁾,

3) teiste linnakogukondade ja maakondade suhtes Siseminister, kuivõrd see tema poolt ei ole tehtud ülesandeks Omavalitsuste Talitusele⁹²⁾.

3. Otstarbekohasuse kontroll

Samal ajal, kui õiguspärasuse kontroll ulatub eranditult kõigile kogukonna esindus-

85) VS § 195, LS § 383, MS § 220.

86) VS § 196, LS § 384, MS § 221.

87) Vt. Kliimann, op. cit., lk. 137.

88) Vt. VS § 27, neljas lõigend, LS § 30, kolmas lõigend, MS § 33, kolmas lõigend.

89) Vt. VS § 198, LS § 386, MS § 223.

90) VS § 188 ja MS § 72, p. 9.

91) LS § 376, teine lõigend.

92) LS § 376, esimene lõigend, MS § 220, VKS § 27 ja 75.

Maavalitsuste 1938/39.

2. Üldiste eelarvete

Tulude ja kulude nimetus	Viru		Järva		Harju		Lääne		Saare	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
TULUD:										
Ptk. I. Maksud.										
1. Kinnisvaramaksud	178.402,91	16,19	106.374,56	16,10	135.635,11	9,64	106.140,19	16,23	55.151,02	11,26
2. Tulumaksu osad	162.374,19	14,74	74.212,40	11,23	133.795,23	9,52	104.044,71	15,91	77.730,51	15,88
3. Lisapõhiärimaksud	15.057,88	1,37	5.460,—	0,83	12.993,95	0,92	7.262,73	1,11	3.264,86	0,67
4. Trahterimaksud	3.625,35	0,33	3.029,15	0,46	16.634,36	1,18	1.141,85	0,17	288,—	0,07
5. Maksud laada- ja turuplats.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Maksud liikumisabin. veeteedel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Maksud suvitajatelt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Maksud laskeriistalubadelt	4.079,83	0,37	2.088,—	0,32	3.960,—	0,28	2.405,—	0,38	994,50	0,20
10. Maksud lõbustustelt	5.398,78	0,49	3.348,29	0,50	3.699,28	0,26	522,18	0,08	72,20	0,01
11. Kantseleimaksud	537,50	0,05	—	—	962,50	0,06	13,61	—	73,50	0,01
12. Maksude viivituse %	1.854,23	0,17	998,09	0,15	1.552,86	0,11	726,45	0,11	343,19	0,07
Kokku ptk. I	371.330,67	33,71	195.510,40	29,59	309.233,29	21,97	222.256,72	33,99	137.917,78	28,17
Ptk. II. Varandused	2.654,85	0,25	16,—	—	5.228,51	0,37	1.176,16	0,18	18.680,37	3,81
„ III. Kapitalid	2.025,52	0,18	1.132,84	0,17	2.282,65	0,16	776,54	0,12	2.064,47	0,42
„ IV. Maaval. asutised	45.887,36	4,16	56.095,28	8,49	15.675,72	1,12	49.578,10	7,58	63.043,91	12,88
„ V. „ ettevõtted	20.660,01	1,88	—	—	185,34	0,01	12.309,80	1,88	7.710,85	1,57
„ VI. Kulude tasud	29.199,08	2,65	15.607,82	2,36	23.146,13	1,65	21.906,73	3,35	17.727,70	3,63
„ VII. Toetused	716,44	0,06	720,—	0,11	—	—	—	—	—	—
„ VIII. Mitmesugused tulud	27.039,38	2,45	1.974,75	0,30	1989,09	0,14	1.381,94	0,22	173,28	0,04
Korralised tulud kokku	499.513,31	45,34	271.057,09	41,02	357.742,73	25,42	309.385,99	47,32	247.318,36	50,52
Erakorralised tulud	74.757,60	6,79	55.000,—	8,33	28.000,—	1,99	20.000,—	3,06	80.894,42	16,52
Üldise eelarve tulud kokku	574.270,91	52,13	326.057,09	50,65	385.742,73	27,41	329.385,99	50,38	328.212,78	67,04
Teedekapitali tulud	527.404,11	47,87	334.696,63	49,35	1.021.610,39	72,59	324.444,55	49,62	161.325,39	32,96
Tulude kogusumma	1.101.675,02	100%	660.753,72	100%	1.407.353,12	100%	653.830,54	100%	489.538,17	100%
KULUD:										
Ptk. I. Maavolikogud	459,88	0,04	—	—	288,10	0,02	—	—	—	—
„ II. Maavalitsused	67.021,01	6,45	34.541,54	5,80	65.033,15	5,17	44.640,35	7,44	30.997,38	6,41
„ III. Sots.-administratsioon	9.322,80	0,90	3.560,89	0,60	4.021,15	0,32	3.617,91	0,60	3.762,90	0,78
„ IV. Haridus	120.291,86	11,58	37.764,59	6,35	48.055,71	3,82	33.816,50	5,63	40.672,29	8,41
„ V. Tervishoid	60.466,48	5,82	54.897,31	9,23	45.912,96	3,65	93.454,90	15,57	65.471,86	13,54
„ VI. Hoolekanne	65.065,37	6,26	46.276,11	7,77	63.748,71	5,07	40.033,27	6,68	32.297,36	6,68
„ VII. Põllumajandus	27.702,51	2,67	8.878,14	1,49	31.749,22	2,53	41.006,04	6,83	15.125,85	3,13
„ VIII. Maaval. ettevõtted	6.670,18	0,64	—	—	9.515,41	0,76	—	—	2.749,07	0,57
„ IX. Varandused	78.513,60	7,56	8.859,60	1,49	24.441,93	1,94	19.524,52	3,25	45.311,10	9,37
„ X. Kapitalid	—	—	22.500,—	3,78	—	—	—	—	100,—	0,02
„ XI. Laenud	1.937,50	0,19	24.407,95	4,10	2.292,38	0,18	7.465,63	1,25	2.510,74	0,52
„ XII. Mitmesugused kulud	11.804,98	1,14	10.365,98	1,74	12.781,21	1,03	18.342,20	3,05	3.657,01	0,76
„ XIII. Tagavarasummad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korralised kulud kokku	449.256,17	43,25	252.052,11	42,35	307.809,93	24,49	301.901,32	50,30	242.655,56	50,19
Erakorralised kulud	74.757,60	7,20	53.278,93	8,95	28.000,—	2,23	20.350,—	3,39	84.600,—	17,50
Üldise eelarve kulud kokku	524.013,77	50,45	305.331,04	48,70	335.809,93	26,72	322.251,32	53,69	327.255,56	67,69
Teedekapitali kulud	514.658,—	49,55	289.820,56	51,30	921.108,20	73,28	277.985,02	46,31	156.305,10	32,31
Kulude kogusumma	1.038.671,77	100%	595.151,60	100%	1.256.918,13	100%	600.236,34	100%	483.560,66	100%

aruannete kokkuvõte.

ulud ja kulud.

Pärnu		Viljandi		Tartu		Valga		Võru		Petseri		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
101.761,30	10,79	107.381,99	18,14	179.456,08	14,49	40.580,30	9,55	83.759,44	12,05	39.700,23	7,66	1.134.343,13	13,—
104.880,—	11,12	89.009,70	15,04	155.807,65	12,58	39.141,73	9,21	114.193,61	16,43	91.630,99	17,65	1.146.820,72	13,14
8.247,51	0,87	5.487,50	0,93	9.967,46	0,80	2.881,50	0,68	6.854,—	0,99	2.993,75	0,58	80.471,14	0,92
3.678,28	0,39	1.649,30	0,28	1.228,54	0,10	1.169,—	0,28	4.536,50	0,65	1.997,15	0,38	38.977,48	0,45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.306,50	0,35	3.373,50	0,57	4.122,—	0,33	863,—	0,20	2.158,—	0,32	623,—	0,12	27.973,33	0,32
1.932,20	0,20	2.233,30	0,37	1.778,22	0,15	1.608,06	0,38	1.704,19	0,24	680,35	0,12	22.976,96	0,27
450,—	0,05	568,75	0,10	487,50	0,04	185,—	0,04	300,—	0,04	175,—	0,03	3.753,36	0,04
816,13	0,09	909,85	0,15	1.824,47	0,15	240,76	0,06	1.076,46	0,15	1.653,22	0,32	11.995,71	0,13
225.071,92	23,86	210.613,89	35,58	354.671,92	28,64	86.669,35	20,40	214.582,20	30,87	139.453,69	26,86	2.467.311,83	28,27
1.995,79	0,21	3.197,08	0,54	20.213,11	1,63	240,—	0,06	1.914,—	0,27	2.799,60	0,54	58.115,47	0,67
1.769,50	0,19	2.910,44	0,49	8.992,23	0,73	708,86	0,17	1.573,64	0,22	1.394,75	0,28	25.633,44	0,29
102.522,69	10,87	87.865,82	14,84	20.630,23	1,66	21.417,81	5,04	78.782,71	11,33	46.389,05	8,94	587.888,68	6,74
—	—	505,48	0,09	2.026,01	0,16	723,70	0,17	6.730,49	0,97	8.844,71	1,70	59.696,39	0,68
19.848,—	2,10	9.807,74	1,66	32.811,92	2,65	17.120,62	4,03	25.083,33	3,62	9.974,61	1,93	222.233,68	2,55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.436,44	0,02
7.399,26	0,78	704,08	0,12	64.006,07	5,17	3.125,93	0,73	196,29	0,03	20,—	—	108.010,07	1,24
358.607,16	38,01	315.604,53	53,32	503.351,49	40,64	130.006,27	30,60	328.862,66	47,31	208.876,41	40,24	3.530.326,—	40,46
142.533,41	15,11	11.500,—	1,94	6.304,76	0,51	58.662,—	13,80	43.500,—	6,26	32.900,—	6,34	554.052,19	6,35
501.140,57	53,12	327.104,53	55,26	509.656,25	41,15	188.668,27	44,40	372.362,66	53,57	241.776,41	46,58	4.084.378,19	46,81
442.275,82	46,88	264.840,06	44,74	728.862,61	58,85	236.239,21	55,60	322.698,15	46,43	277.300,02	53,42	4.641.696,94	53,19
943.416,39	100%	591.944,59	100%	1.238.518,86	100%	424.907,48	100%	695.060,81	100%	519.076,43	100%	8.726.075,13	100%
567,06	0,06	308,14	0,05	551,14	0,05	232,60	0,06	419,32	0,07	504,92	0,12	3.331,16	0,04
48.997,01	5,34	48.563,48	8,83	64.417,91	5,82	27.606,88	6,78	42.398,05	6,90	40.059,05	10,00	514.275,81	6,45
3.336,07	0,36	2.887,06	0,53	11.611,82	1,05	1.591,82	0,39	3.095,50	0,50	1.901,06	0,47	48.708,98	0,61
63.307,22	6,89	81.980,20	14,88	43.114,48	3,89	25.059,81	6,15	39.546,99	6,44	14.070,06	3,52	547.679,71	6,87
40.501,19	4,40	49.942,04	9,07	68.551,05	6,19	17.334,87	4,26	31.697,19	5,16	85.325,03	21,32	613.554,88	7,69
111.181,04	12,09	44.482,32	8,07	76.704,55	6,93	21.520,83	5,28	101.900,10	16,58	8.993,39	2,25	612.203,05	7,68
2.379,23	0,27	6.867,65	1,25	15.401,95	1,39	7.312,14	1,79	17.749,28	2,89	5.235,80	1,31	179.407,81	2,25
—	—	522,73	0,09	—	—	—	—	—	—	—	—	19.457,39	0,24
8.411,09	0,91	8.448,40	1,53	116.965,36	10,56	10.717,02	2,64	10.330,19	1,68	6.629,71	1,65	338.122,52	4,24
7.000,—	0,76	315,23	0,06	45.000,—	4,06	10.000,—	2,45	20.000,—	3,26	—	—	104.915,23	1,32
3.800,55	0,41	—	—	27.108,40	2,45	350,—	0,09	—	—	6.303,51	1,57	76.176,66	0,95
17.096,76	1,86	7.006,96	1,27	23.069,38	2,08	4.444,94	1,09	7.017,78	1,14	5.209,92	1,30	120.797,12	1,52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
306.577,22	33,35	251.324,21	45,63	492.496,04	44,47	126.170,91	30,98	274.154,40	44,62	174.232,45	43,51	3.178.630,32	39,86
180.40,—	19,62	50.392,15	9,15	6.304,76	0,57	58.662,—	14,41	70.342,99	11,45	32.900,72	8,22	659.989,15	8,28
486.977,22	52,97	301.716,36	54,78	498.800,80	45,04	184.832,91	45,39	344.497,39	56,07	207.133,17	51,73	3.838.619,47	48,14
432.286,91	47,03	249.078,12	45,22	608.737,92	54,96	222.378,82	54,61	269.902,14	43,93	193.292,53	48,27	4.135.553,31	51,86
919.264,13	100%	550.794,48	100%	1.107.538,72	100%	407.211,73	100%	614.399,53	100%	400.425,70	100%	7.974.172,79	100%

kogu aktidele, hõlmab otstarbekohasuse kontroll vaid need aktide liigid, mis on expressis verbis allutatud otstarbekohasuse kontrollile. Need aktide liigid on üsna mitmekesised. Peamiselt aga haaravad nad esinduskogu tegevusaladest:

- 1) määruste andmise,
- 2) majandusliku teotsemise.

Määruste andmise õigus, kui paratamatu tingimus autonoomsete haldusühikute man, on kogukondadele otseselt omistatud Põhiseaduse § 124 põhjal. Kehtiv Linna- ja Maakonnaseadus sätib aga lähemalt alad, millel on esinduskogul õigus määrusi anda⁹³⁾. VS esinduskogule määrusandlusõigust ei omista. Kuid teoreetiliselt tuleb samuti rääkida vallavolikogu määrusandlusõigusest, sest määrusena tuleb kahtlematult kvalifitseerida vallavolikogu akte, mis antud eksekutiivorganite asjaajamise korra fikseerimiseks, vallakogukonna asutiste ja ettevõtete valitsemiskorra normeerimiseks ning valla makside ja koormatiste määramiseks. Kuivõrd kehtiv õigus ei tee erandit, on kõik esinduskogu poolt antavad määrused allutatud riigivalve teostajate otstarbekohasuse kontrollile⁹⁴⁾, kuuludes seejuures ühtlasi kõik Riigi Teatajas avaldamisele⁹⁵⁾.

Majandusliku teotsemise alasse puutuvat on kõik esinduskogu tähtsamad aktid allutatud otstarbekohasuse kontrollile ja nimelt:

1) maksude ja koormatiste määramine, välja arvatud kogukonna, kinnisvara-, lisatulu- ja lisapõhiarimaksu linnakogukonnas ja maksud maakonna omahalduse heaks⁹⁶⁾. Olgugi, et esinduskogu tegevus on maksude ja koormatiste määramisel täiesti piiritletud seadustega⁹⁷⁾, kontrollitakse igal üksikul juhul siiski, kas vastavad aktid on sisuliselt põhjendatud, näit. kas maksud on elanike kandejõu kohased või kas neist piisab kõigi kohuslike ülesannete täitmiseks;

2) põhijalisaelarved ning aruanded⁹⁸⁾, kus erilise tähtsuse evib kontroll just eelarve üle, sest eelarve on ju kogukonna majandusliku tegevuse aluseks, sisaldades endas kõik kogukonna loodetavad tulud ja vajalikud kulud;

⁹³⁾ Vt. LS § 165, 379 p. 2, MS § 145, 147, 216 p. 2.

⁹⁴⁾ LS § 168 ja MS § 149.

⁹⁵⁾ Vt. Riigi Teataja seadus (SK 1938 I, 3, 8) § 7.

⁹⁶⁾ Vt. VS § 191 p. 1, LS § 379 p. 9 ja 10, MS § 216.

⁹⁷⁾ Vt. PS § 29: „Ühtki avalikku maksu ega koormatist ei või kellelegi peale panna muidu kui seaduse alusel“.

3) kinnisvarade võõrandamine ja pantimine⁹⁹⁾, mis võib toimuda ainult vara väärtusele vastava tasu eest. Sellest saadavaid tulusid ei tohi tarvitada kohustuste jooksvateks täitmiseks, vaid ainult erakorralisteks kulutusteks ja võimalikult tingimusel, et kulutatud osa jooksvatest tuludest teatava aja jooksul tagasi maksetaks¹⁰⁰⁾;

4) lepingute sõlmimine vallakogukonna suhtes, mille kestus ulatub üle 10 aasta¹⁰¹⁾, linna ja maakonna omahalduse suhtes aga, kui lepingu kestus ületab 12 aastat või kui lepingu hind ületab eelmise aasta tulude summa või 500.000 krooni¹⁰²⁾;

5) laenude tegemine vallakogukonna suhtes vaatamata summa suurusele¹⁰³⁾, linna ja maakonna omahalduse suhtes aga, kui need ühes endiste laenude ja kohustustega kokku ületavad eelmise aasta korraliste tulude eelarve summa¹⁰⁴⁾. Laenu võidakse teha ainult kogukonna seesugusteks otstarveteks, mis toovad kestvat majanduslikku kasu või soodustavad tähtsate üldhuvide edendamist, ja ainult juhul, kui nendeks otstarveteks kogukonna tuludest ei jätku. Laenu tasumine peab toimuma ülimalt 50 aasta jooksul ette kindlaksmääratud kaava kohaselt¹⁰⁵⁾.

Lisaks eeltähendatuile on allutatud otstarbekohasuse kontrollile kogukonna täidesaatva organi poolt esinduskogu ülesannetes tehtavad aktid. See võib toimuda:

1) kõigi kogukondade suhtes, kui esinduskogu tegevus on Vabariigi Valitsuse poolt seistatud kogukonna sattumise tõttu maksuraskustesse¹⁰⁶⁾,

2) linna- ja vallavolikogu suhtes, kui esinduskogu on Vabariigi Valitsuse korraldisega hajutatud¹⁰⁷⁾ ja

3) ainult vallakogukonna suhtes, kui valdade liitmise või uute valdade asutamise puhul esinduskogu ülesanded Siseministri korraldisega on pandud vallavanemale, kui esinduskogu ei tule kok-

⁹⁸⁾ VS § 191 p. 2, LS § 379 p. 1, MS § 216 p. 1.

⁹⁹⁾ VS § 191 p. 3, LS § 379 p. 3, MS § 216 p. 3.

¹⁰⁰⁾ VS § 110, LS § 174, MS § 155.

¹⁰¹⁾ VS § 191 p. 4.

¹⁰²⁾ LS § 379 p. 5 ja MS § 216 p. 5.

¹⁰³⁾ VS § 191 p. 5.

¹⁰⁴⁾ LS § 379 p. 4, MS § 216 p. 4.

¹⁰⁵⁾ VS § 112, LS § 176, MS § 157.

¹⁰⁶⁾ Vt. VS § 191 viimane lõige, LS § 392, MS § 228.

¹⁰⁷⁾ VS § 203 ja LS § 391.

ku või kui küsimuse lahendamise ei kannata viivitust¹⁰⁸). Need täidesaatva organi aktid on sisuliselt samased esinduskogu aktidega.

Kuivõrd erisätteis pole korraldatud teisiti, teostavad esinduskogu aktide suhtes otstarbekohasuse kontrolli:

a) vallakogukonna suhtes — vastava maavalitsuse kolleegium¹⁰⁹),

b) kolmanda astme linnakogukonna suhtes, välja arvatud maakonnalinnad — maavanem ja osalt Siseminister¹¹⁰,

c) teiste linnakogukondade ja maakondade suhtes — Siseminister¹¹¹).

Peale nende teostavad otstarbekohasuse kontrolli need riiklikud haldusinstantsid, kellele see õigus on eriti omistatud, näiteks:

1) vallavolikogu aktide suhtes eelarve kulukrediitide ümberpaigutamise kohta ühest peatükist teise — vastava maavanem¹¹²),

2) vallavolikogu aktide suhtes klassiteede naturaalkohustustest vabastamise alal — Maanteede Talitus¹¹³),

3) linna- ja maavolikogu aktide suhtes — maaalade liigituskavade ja asulaplaanide ning nende määruste, samuti kohalikkude ehitusmääruste alal — Teedeminister¹¹⁴).

Nii võib konstateerida, et esinduskogu aktide otstarbekohasust kontrollijate haldusinstantside arv on küllaltki suur.

Otstarbekohasuse kontrolli alla kuuluvaid akte ei pöörata täitmisele enne nende kinnitamist riigivalve teostaja poolt. Kuivõrd mõningate aktide suhtes ei ole sätitud teisiti, loetakse akt kinnitatuks, kui riigivalvet teostaja ei ole ühe kuu jooksul akti või sellele täiendavalt nõutud materjalide kättesaamise päevast arvates teatanud akti mittekinnitamisest¹¹⁵). Esinduskogul on õigus akti mittekinnitamise vastu kaevata ainult niivõrd, kui see kehtivas õiguses expressis verbis vastava

akti või kinnitava haldusinstantsi suhtes on ette nähtud. Nii evib vallakogukonna esinduskogu õiguse kaevata maavalitsuse või maavanema poolt akti mittekinnitamise peale Siseministrile¹¹⁶), kelle otsus aga on lõplik. Samuti võidakse kaevata ministeeriumide talituste või osakondade ja nende juhtide tegevuse peale vastavale ministrile¹¹⁷), kelle otsus ka siin on lõplik. Halduskohtu poole pöördumise võimalust aktide mittekinnitamise pärast kehtiv õigus esinduskogule ei omista.

Eeltoodust järeldub, et just otstarbekohasuse kontroll muudab mitmel alal kogukondlikud omahaldusühikud keskhaldusele subordineeritud instantsideks, kelle akte võidakse interveenerida ja korrigeerida.

Esinduskogu tegevuse otstarbekohasuse kontrolli alaliikidena võib veel vaadelda poliitilist ja majanduspoliitilist kontrolli, mida teostavad Vabariigi Valitsus ja Siseminister.

Poliitiline kontroll seisneb selles, et Vabariigi Valitsusel on Siseministri ettepanekul õigus kogukonna või riigi huvi- de hajutada valla- või linnakogukonna esinduskogu ja kuulutada välja uued valimised kas mõne üksiku kogukonna kohta või kõigi vallakogukondade kohta mõnes maakonnas või kõigi valla- kui ka linnakogukondade kohta kogu riigis¹¹⁸). Maakonna esinduskogu suhtes Vabariigi Valitsus sellist õigust ei oma.

Eranditult kõigi kogukondade (valla, linna- ja maakonna) esinduskogude suhtes avaldub poliitiline kontroll Siseministrile omistatud õiguses kõrvaldada esinduskogust üksikuid liikmeid kuni esinduskogu volituste lõppemiseni, kui need liikmed oma tegevusega takistavad esinduskogu või kogukonna tööd või kui nende tegevus on kahjulik kogukonna või üldhuvidele¹¹⁹).

Majanduspoliitiline kontroll seisneb selles, et Vabariigi Valitsus võib Siseministri ettepanekul seisata esinduskogu tegevuse, kui kogukond on sattunud maksuraskustesse. Esinduskogu tegevus seistub, kuni kogukonna majapidamine on kor- da seatud ja Vabariigi Valitsus lubab esinduskogul uuesti funktsioneerima hakata¹²⁰).

¹⁰⁸) VS § 6 ja 191 viimane lõige. Olgu tähendatud, et kehtivast LS ja MS ei nähtu, nagu kuuluksid täidesaatva organi poolt esinduskogu ülesannetes LS § 31, 32 ja MS § 34, 35 põhjal tehtavad aktid (kui küsimuse lahendamise ei kannata viivitust või kui esinduskogu ei tule kokku) otstarbekohasuse kontrolli alla, mispärast on asutud seisukohale, et nende aktide suhtes kehtib üldine esinduskogu aktide järelevalvekord.

¹⁰⁹) VS. § 191.

¹¹⁰) LS § 380.

¹¹¹) LS § 380, MS § 216.

¹¹²) VS § 180.

¹¹³) Vt. Maanteede seaduse (RT 1935, 42, 413) § 421.

¹¹⁴) Vt. Ehitusseaduse (RT 1938, 42, 333) § 11.

¹¹⁵) VS § 193, LS § 381, MS § 218.

¹¹⁶) VS § 192.

¹¹⁷) Vt. VKS § 25 p. 5: „Minister vastava ministeeriumi juhina teostab järelevalvet ministeeriumi ametnikkude otsuste ja tegevuse üle.“

¹¹⁸) Vt. VS § 203, LS § 391.

¹¹⁹) VS § 205, LS § 393, MS § 229.

¹²⁰) VS § 204, LS § 392, MS § 228.

Poliitilise ja majanduspoliitilise kontrolli suhtes ei omista kehtiv õigus eisnduskogule mingit kaitsevõimalust.

Et esinduskogu tegevusvabadus ja omahaldusühiku autonoomsus üldse oleneb just otstarbekohasuse kontrolli sfääri ulatusest

(mida laiem see on, seda piiratum on esinduskogu tegevusvabadus ja ümberpöörduvalt), siis võimaldub küllaltki kritiseerivalt suhtuda kehtivasse kogukondliku omahalduse korras-tisse.

(Järgneb.)

Kokkuhoiust vallaomavalitsuste elus.

A. Kruus.

Vähe on vist neid valdu, kus pole praegu teostamisel või lähema 10 aasta kavas suuremat kulu nõudvaid ehitusi või ümberehitusi või juba teostunud ehitustest tekkinud suuremate võlgade tasumist. Kuigi meil on 51 valda, kel pole võlgu, kuid arvatavasti vist suurel osal neistki valdadest tuleb teha pingutusi oma valla- ja koolimajade ehitamisel. Nii näiteks võiks oletada, et mõnel neist kuuest Petsrimaa vallast, kel küll ei ole võlgu, koolimajade ja vallamajade ehitamine nõuab sedavõrd suuri väljaminekuid, et nende võimalikud olemasolevad kapitalid neid väljaminekuid katta ei suuda. On ju kogu Petsrimaa valdade kinnisvarade (peamiselt vist küll valla- ja koolimajade) koguväärtus 521 tuhat krooni, millega keskmiselt igale vallale kuuluva kinnisvara väärtus ei küüni 50 tuhande kroonini, mis aga vaevast vastab ainuüksi korraliku vallamaja hinnale, kõnelemata siis veel koolimajadest.

Meie valdade majandusliku olukorra juures puutub eriti teravasti silma valdade omakapitali vähesus. See omakapital on sedavõrd väike, et tema kandejõud võib küünida ainult kõige väiksemateks üritusteks. Aga sellegi olemasoleva väikese omakapitali kõrval esinevad valdade võlad ligi miljoni krooni suuruses ülekaalus võrreldes 2,87 miljoni omakapitali summaga. Ka kinnisvarade koguväärtuse kõrval on omakapitali summa väike, kuigi suurem osa meie olemasolevatest kinnisvaradest esinevad vallavalitsuste bilanssides hinnatuina murdosa väärtuses sellest, mida nad lähaksid maksma nende ehitamisel praegustes oludes ja praeguste ajanõuete kohaselt. Olemasolev omakapital 14%-lises suuruses kinnisvarade väärtusest võiks ainult sel juhul täita ehk ehitustele minevaid kulutusi, kui ta kõrval ei esineks valdade võlgu. Nüüd aga saaks temaga ainuüksi lähedalt katta võlad koolimajade ehitusfondile, mille juures aga valdadel jääks tasuda veel ligi miljonikroonine võlg teistele asutistele („Maaomavalitsus“ nr. 12 — 1939. a., lk. 184 jj.).

Neist andmetest selgub, et vallad võivad oma suuremate kulutuste tegemisel peamiselt ja esijoonel arvestada riigilt ja muudelt asutistelt saadavate laenudega, kuna nende omakapitalide osatähtsus on neil kordadel praegu väike ja pole ka usutav, et nad praeguste tuluvõimaluste juures suudaksid lähemate aastate jooksul panna kokku suuremaid kapitalite, mida nõuab iga vähegi korralikuma hoone ehitamine.

Sarnane olukord peaks panema tõsiselt mõtlema esijoonel meie omavalitsustegelasi, aga sellega peaks arvestama ka keskvalitsus, kuna aegade rahunedes tuleb paratamatult lahendada probleem — võimaldada valdadel ehitada valla- ja koolimajad, ilma et selles juures paljudel valdadel nende võlakorralikud ei hakkaks kasvama üle nende võimaliku kandejõu. Hädalisematel juhtudel aga tuleb hooned ehitada juba kõige lähemal ajal, vaatamata raskele materjalide muretsemise võimalusele ja muudele erakorralistest oludest olenevatele takistustele.

Näeme, et meie vallad on üldiselt väga kaugel jõukusest. Siin ja seal on ikka ja jälle toonitatud valdade tulude vähesust. Teame, et suurem osa valdadest peavad tegema pingutusi kapitalide kogumiseks uute hoonete ehitamiseks ja olemasolevate ümberehitamiseks või juba teostunud ehituste tõttu tekkinud võlgade tasumiseks. Juba see üksi kohustab vallavalitsusi kõiki tulusid kulutama võimalikult täie ette, tegemata kulutusi seal, kus need võiks jääda tegemata, või tegemata kulutusi suuremaid, kui just tarbeks vaja. Ka praegune üldine silmapilk kohustab kõiki kõiges tegutsema ja talitama ratsionaalselt, vähematki jõudu raiskamata. Kuigi kokkuhoiu tarkus peaks olema igas olukorras endastmõistetav, siiski peaks teda tõstma esile just erakorralistel päevadel, aga ka siis lootes, et nappuse ja puuduse möödudeski kokkuhoid ikka veel jääks püsima hea ja endastmõistetava kombena.

Meie vallaomavalitsused kujutavad endist täiesti iseseisvaid haldusüksusi igauks oma-

ette iseseisva eelarvega ja selle täitmiseega. See iseseisvus majandamise ja kulutuste tegemise seisukohast on mõningal määral piiratud maavalitsuste kui järelevalve asutiste poolt, kellele on antud valdade eelarvete ja aruannete kohta kaasaraäkimise õigus kulutuste otstarbekuse seisukohast (Vallasead. §§ 189, 190 ja 191). On aga vist üldiselt nii, et maavalitsused vallavalitsuste jooksvate kulutuste kohta seni seisukohta võtma ei hakka, kuni need kulutused pole küündinud juba väga palju üle keskmise mõeldava taseme. Ja see seisukohavõtmine ei annakski ka olulisi tulemusi, kuna kulude põhjendamisel nende eelarvesse võtmisel leitakse vallavalitsuste poolt ikka alati põhistusi kas eelmise eelarveaasta kulutuse sama määra või mõnede erakordsete olukordade näol. Aruande korral aga kõik kulutuste üksiksummad juba põhjenevad dokumentidel. On ka päris mõistev, et maavalitsused, kel tegemist 10 kuni 43 vallaga, ei suudaks juba puhttehnilisest küljest sedavõrd lähedalt süveneda üksikute vallavalitsuste majapidamise kulutuste iseloomu, et selle järeldusena siis võiks anda üksikutele vallavalitsustele juhtnööre kokkuhoidlikumaks talitusviisiks.

Ka ei saa kokkuhoiu teostamise kasuks vallavalitsustes kuigi palju teha valdade revisjoni komisjonid, kellel seks umbkaudu samad õigused-kohustused kui on seda maavalitsustel (Vallasead. § 103). Olgugi, et revisjoni komisjonid on küsimusele sisuliselt lähemal, on nad aga asjas teisest küljest kindlasti üldiselt asjatundmatumad kui seda on maavalitsused. Ja lõpuks nendegi vihjed mitte küllaldasele kokkuhoidlikkusele vallavalitsuste majapidamistes võidakse pareerida kõrvale samade põhistustega, nagu need toodud eelpool, maavalitsuste võimalikkude vahelesegamise puhul.

Kahtlemata on oskus võimalikult odavasti kuid selle juures küllaltki soliidselt äraelada ja hästi läbitulla mõne üksiku isiku loomupärane iseloomuhoon. Mõnel läheb kõigi küsimuste lahendamine libedasti ja karvapealt täppi, teisel aga samad küsimused sama hoolsuse juures jooksevad käest ära. Kuid ka viimastegi juures hea hool ja tahe siiski aitab selleks palju kaasa, et küsimused saaks lahendada tagajärjekamalt. Igatahes on vallavanemate, vallasekretäride ja koolijuhatajate muu iseloomuomaduste ja võimiste kõrval hinnatavaks vooruseks leidlik ja kaine otsustamisvõime kõikide valla- ja koolielus esinevate kulutuste lahendamisel. Neilt ei pea ootama ihsust, seda enam aga hoolt ja head tahet neis kulutustes, mille tegemiseks

neile on eelarve piirides antud vabad käed, piirdua hädavajalikuga, halvamata sellejuures valla- või koolielu.

Eelnimetatud kuludes võiks hea tahtmise juures saavutada kokkuhoidu alljärgnevatel aladel:

1. Vallaametnikkude ja koolijuhatajate ametisõitudeks peaks varuma ühele päevale võimalikult kõik päevakorral olevad asjad, et ei tuleks üleliigseid sõitusi, mis nõuavad ametnikkudelt enestelt ajakulu ja vallavalitsustelt sõidu- ja päevarahasid.

2. Kantseleis peaks oldama kokkuhoidlik paberiga, tarvitades mustandkirjaks kõik iganenud ja rikkiläinud planketid ja alustatud ümberkirjutused, kui neile vähemalt ühele küljele võimalik mustandkirja kirjutada. Kuna kõik trükitud planketid on kallid, peaks plankette hoitama hoolega, et nad ei muutuks kõlbmatuks kortsumise teel juba enne nende tarvitamist; enne ärist ostmist selgitada, kas vastavaid plankette tõesti tarvis läheb, kui palju neid vajatakse ja kas ärist pakutavad planketid on tõesti ka nõuetele vastavad — et ei ostetaks kallist materjali tüliks ja pahanduseks lisaks olemasolevale.

3. Kirjavahetuseks kasutada võimalikult postkaarte, kui ei ole saata ühele asutisele rohkem kirju korraga; kohalikud kirjad saata laiali võimalikult käskjalaga, kel ikka alati vallas liikumist. Telefoni tarvitatagu ainult siis, kui ei saa asja korraldada kirjavahetuse korras, telefoni kõned on postkaardist-kirjast kallimad ja nendega tavaliselt asja ei lõpetata, vaid asja lahendab lõpulikult ikka kirjavahetus.

4. Kütte alal võib saavutada märgatavat kokkuhoidu, kui köetakse pliite lühemate puudega, seda eriti suvel, kus pliitidelt ei nõuta soendamist; 75-sentimeetrised puud saetagu kolmeks, 50-sentimeetrised puud igal tingimusel kaheks — sarnaseid puud on kergem kööki kanda, nad võtavad köögis vähem ruumi, kuid keetmisel on nad pikematega üheväärsed; küttekulu kokkuhoid võib aga olla kuni kolmandik. Ahjud olgu korras; sisselangenud või pigitunud lõõridega ahi raiskab palju küttematerjali. Ka ei oleks üleliigne pidada silmas, et toa soojuseks piisab igati küllalt 20° C järgi, tõuseb aga toa soojus üle selle — võiks küttemisega olla juba tagasihoidlikum. Lõpuks vallavalitsustel ei tasuks osta liiga odavaid küttepuid (V sort), sarnaste küttepuid kütteväärtus on väga väike, kuid nende vedu osutub küllalt kalliks või koormavaks, kui vedu teostatakse küüdi korras.

5. Lambid olgu korras; kasutatagu petroolivalgustuse puhul võimalikult hõõglampe, nende valgustusvõime on kindlasti suurem kui tahtlampidel. Peetagu silmas, et puust petrooli ahjude ja pliitade süüteks, kuigi puud peaksid olema viletsad. Elektri-valgustuse puhul ärgu unustatagu kustutamast valgustust ameti- ja eluruumides, kus ei viibita; kodades, väljakäigukohtades ja sahvrites annavad vajalist valgust ka õige väikesevõimelised pirnid.

6. Puhtuse, korrashoiu ja hoonete parandamise alal peetagu muuhulgas silmas ka praktilist soliidsust. Näiteks tuleks tõsisemalt kaaluda — kumba teostada, kas kinnine roiskveekaev maja juurde ühes torustikuga majasse, või ilumuru maja ümber. Ettevaatlik tuleb olla kodukaunistamisega ka nende asutiste juures, millised oma tegevuse senises hoones ükskõik mil põhjusel lähematel aastatel lõpetavad; ühe endise vallamaja ümber suure vaeva ja hoolega asutatud muruväljak sattus vallavalitsuse väljakolides — kartulimaaks. Ometigi aga ärgu lastagu metsistuda ühelgi juhul meie avalikkude asutiste ümbrus! Selle eest aga püüdku siiski kanda rohkem hoolt asutiste eneste inimesed kui vallakassad. Leitagu selleks kevadisel ja suvistel pealelõunadel aega, huvi ja hakkamist.

7. Hoonete remondid tuleks korraldada harvemini, kuid seda põhjalikumalt, siis on võimalik leida tublimaid ettevõtjaid ja saab vältida juhuslikke kõrvaltöötajaid sel alal. Igasuguse remonditöö juures on teretunud vallavanem, vallasekretäri, koolijuhataja või mõne muu vallavalitsuse usaldusmehe pidev järelevalve. Peale tööde lõpetamist on juba raske, sageli võimatu, asjasse parandust tuua. Eriti vajalikuks osutub alaline järelevalve siis, kui töövõtja töötab asutisele esimest korda ja tema võimed pole veel tööandjale (koolijuhatajale või vallavalitsusele) kindlasti teada.

8. Vanade hoonete ja vallasvarade parandus ei ole sageli tasuv. Küll aga võib sageli kasutada vanade hoonete lammutamisel saadud materjale uute hoonete püstitamisel. Millal see just tasuvaks osutub, selgub eraldi igal üksikul juhul. Vana aida-puukuuri põhjapoolne katuse külg on saetud keskelt poo-

leks ja rohkem katust laotamata on pooltega kaetud uus puukuur. Kuna sindlid olid peagu täiesti uued, saavutati suur kokkuhoid töös ja materjalis. Aga teisel puhul algkooli vana orel koolimaja remondi puhul seina äärest eemale nihutamise läks sedavõrd korrast ära, et koolijuhataja teda ise korda ei osanud seada. Kohale sõitnud asjatundja hindas oreli paranduskulu 100 kroonile, kuid ei vastutanud oreli korrasoleku eest enamaks kui 4—5 aastaks. Loobuti oreli parandamisest, tunnistati tema kõlbmatuks ja osteti koolile uus klaver, kuigi selleks eelarvesse krediiti ei olnud võetud. Klaver osteti otse tööstusest, kust ta saadi 250 krooni odavamalt kui ärist. Sääteti: oreli parandamata jätmisega 100 krooni ja klaveri tööstusest ostmisega 250 krooni.

Kulud vallavalitsuste ja hariduse peale moodustavad 1938/39. a. aruannete kokkuvõtte järgi kulude korralises osas 2,36 miljoni krooniga 56,67% vallaomavalitsuste 1938/39. a. kõigist kuludest. Seega ei ole nende osatähtsus sugugi väike. Loomulik, et nende kulude hulgas on väljaminekuid, millede juures kokkuhoid pole võimalik ega mõeldavgi, kuid eeltoodud üldisi kantselei ja majapidamise kulusid peaks selle summa hulgas siiski olema tubli miljon krooni. Kui suudaksime selles summas saavutada 10% kokkuhoidu, mis ehk ei olekski kuigi võimatu, sigineks meile igal aastal juurde uus sajatuhandekroonine valla- või koolimaja eimilestki.

Ei ole üleliigne veelkordselt tähendada, et järelevalve korras osutub üsna võimatuks teha korraldusi kokkuhoiu teostamiseks ühel või teisel alal. Seega jääb eelarvete otstarbekas ärakasutamine võimalikult loovaks ja ülesehitavateks ülesanneteks esijoones vallavanemate, vallasekretäride ja algkoolijuhatajate hooleks ja teatud mõttes ka auasjaks. Kui peetakse silmas, et iga väiksemgi kulu, mis tehtud üleliigselt või otstarbetult, on teatud mõttes ametnikule antud usalduse mõttele vastukäiv, et kõik üksikud üleliigselt väljaantud sendid kokku juba ühegi valla piirides ainsa aasta jooksul juba võivad teha kokku kena summa — siis ehk patustatakse ka võimalikult vähem kokkuhoiu põhimõtte vastu meie valdades. **K.**

Endiste mõisahoonete kasutamisevõimalusi.

Ins. arh. A. Hellat.

Sakslaste lahkumisega Eestist on meil samuti kui riigi algaastailgi endiste mõisahoonete probleem päevakorral. Kui pärast Vabadussõda oli mõisamaade jagamine tarvilik riigi kindlustamiseks ja demokraatliku korra loomiseks, mille tagajärjel arendati meie oludele sobiv talupidamine, siis praegu langeb paratamatult meie kätte jälle suur hulk endiseid mõisasüdamaid kõigi olemasolevate hoonetega, kusjuures meil on küsimuseks, kuidas oleks võimalik neid suuremõõdulisi, vanamoodsaid ja aegunud ehitusi kasutada. Kas on võimalik ja tasub neid ümberehitatud kujul kasutusele võtta.

Kõigepealt vaatleme, missugust otstarvet võiksid need hooned meil täita. Meie maal nii häid tulemusi annud väikemaapidajal on täiesti võimatu endisi mõisahooneid oma isiklikeks ja põllumajanduslikeks otstarveteks kasutada. Härrastemaja kütte- ja korrashoiu-kulud tekitasid endistel aegadel kogni mõisnikulegi raskusi, kuigi temal olid kasutada kütteks suured metsad ja korrashoiuks polnud odavast tööjõust puudu. Oleks täielik utopia, kui taluperemees asuks härrastemajja, paneks oma karja suurtesse ja loomade tervishoidlikult halbadesse endistes mõisa lautadesse, kuivataks oma vilja ebaökonomises mõisakuivatistes jne. Tagajärjeks on, et lühikese ajaga oleks taluperemees majanduslikult laostatud ja hooned muutuks varsti täielikeks varemeiks.

Samuti ei sobi mõisad põllutöökoolidele. Härrastemaja, millesse võiks paigutada õppekõrke, söögiruumi, käsitööklassi, õpilaste internaatide, õpetajate kortereid jne., tuleks täielikult ümber ehitada ja meil on kogemusi, et need ümberehitused härrastemajade tavaliselt suurte dimensioonide ja vanamoodsa ehitusviisi tõttu on väga kulukad ja vaatamata ümberehitusele ei suudeta saavutada kõigiti otstarbekohast ruumide jaotust.

Kui siia juurde arvestada hoone pikemaajalisel kasutamisel kütte- ja korrashoiukulud, siis on praeguste kogemuste najal majanduslikult rohkem põhjendatud täiesti uue hoone püstitamine. Sama võib öelda majandushoonete kohta. Näiteks ei ole võimalik põllutööõpilastele eeskujulikke karjapidami-

se tunnet sisendada suuremõõdulise, kuid halvasüsteemilise lauda abil. Iga pedagoog teab, et sõnas või kirjas õpitu ununeb ruttu, kuid nn. näitlik õppimine, tähendab kui õpilane elab, õpib ja töötab ilusates ruumides, heade sisseseadetega, puhtuses ja korras, kujuneb terve õppeaeg õpilasele meelejäävaks läbielamiseks, mis sunnib teda oma kodu samaväärsele järeleaimamisele. Võiks öelda piltlikult, et põllutöökoolid on mudeliteks, mille järele vormitakse meie talud ja talumajapidamised. Mis öeldud põllutöökoolidest, on maksev ka maa alg- ja keskkoolide kohta. On rahvale kahjulik paigutada õppivat noorsugu süngesse ja vanamoodsatesse hoonetesse, pealegi investeerida nende ümberehitamiseks kapitali, millega ometi olulisi paremusi ei saavutata, — ja veel lõpmatuid summasid nende korrashoiuks ja kütteks. Omavalitsusasutisele, nagu vallamajana — on tavaline härrastemaja liiga suur. Võiks kõne alla tulla mõni vähem hoone — nagu valitseja eluhoone, kuid vallamaja ruumijaotuslikud nõudmised on tavalisest eluhoonest niivõrd lahkumisevad, et osutuks tarvilikuks ka siin suuremaulatuslik ümberehitus. Nii on ka seltsimajadega. Hotellidena või puhkekodudena neid kasutada on täiesti lootusetu ega väärigi lähemat selgitamist. Kindlasti on olemas mõned üksikud uuemaegsed mõisahooned, mis võivad olla kõlblikud üheks või teiseks otstarbeks. Kuid üldiselt võime öelda, et meie ei saa neid kasutada ja nende ostmisel või omandamisel on tegelikult väärtuseks ainult nende all olev maa, kuna hooned on end juba ammu amortiseerinud ja tuleks varem ehk hiljem lammutada. Hoonete eest nõutav näilikult odav hind või soodsad maksutingimused võivad ligi meelitada ainult kergemeelseid ja vastavate kogemusteta ostjaid, kes muuseas ei tea, et meil rakendatakse maal üha teravamalt ehitusseadusi, mis on tihti suureks raskuseks vana hoone ümberehitamisel. Kapitali paigutamine meie ajale sobimatute ja ebaotstarbekohastes hoonetesse on nii üksikisikule kui ka kogu rahvale majanduslikult kahjulik ja pidurdab meie maa ajakohast väljaehitamist.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 14. Teenistusvanusetasust. Teenisin viis kuud vallaomavalitsuses ajutise tööjõuna ilma palgata. Kas see aeg kuulub arvestamisele teenistusvanusetasu maksmisel?

Vastus: Riigiteenijate tasude seaduse (RT 1935, 31, 262) § 8 lg. 1 p. 9 järgi arvestatakse riigiteenijatele teenistusvanuse-tasu maksmisel teenistusaajana ka teenistus omavalitsuses kuupalgalisena. Järelikult, palgata teenistust ei arvestata. Omavalitsused ei ole üldse kohustatud maksma oma teenijatele teenistusvanuse-tasu.

Küsimus nr. 15. Kogukonnamaksust vabastamisest. Kas vallavolikogu võib alaliselt haigeid, töövõimetuid ja varanduseta isikuid vabastada kogukonnamaksust, ilma et vallavalitsus neid kannaks igal aastal maksuraamatusse ja saadaks maksulehed, mille peale kodanik annab maksust vabastamise palve?

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310 ja 1938, 59, 567) § 117 loendab need isikud, kes kogukonnamaksust üldse on vabastatud ja õigustab vallavolikogu vabastama kogukonnamaksust ka muid maksuealisi kodanikke (20—60 a. vanuseni) nende palvel, kui selleks on mõjuvaid põhjusi. Järelikult, vallavolikogu võib vabastada kogukonnamaksust ka haiguse, töövõimetuse, varata oleku ja muude põhjuste pärast, kui loeb need selleks mõjuvateks. Senikaua kuni need põhjused, mis kogukonnamaksust vabastamise järeldasid, püsivad ja vallavolikogu loeb neid edasi mõjuvateks, ei tarvitseks vabastatuid isikuid maksuraamatusse kanda, maksu alla arvata ega maksust vabastamise otsusi iga aasta korrata. Maksust vabastamise otsuses ei tarvitse mingit aega määrata, kuna põhjused, mis vabastamise järeldasid, võivad muutuda ja muudatuste järele peab valvama vallavalitsus ning esitama vabastatud isikuid uuesti maksustamisele kui vabastamise põhjused on ära langenud ja vabastatud isik muutunud maksuvõimeliseks.

Küsimus nr. 16. Vallaomavalitsusmaksude tasumise tähtaja pikendamisest. Kas üksikisikute palvel kogukonnamaksu (samuti teiste Vallaseaduse alusel määratud maksude) tasumise tähtaja pikendamise asjas kuuluvad vallavolikogu või vallavane. ma otsustamisele, kui palvel on esitatud ainult administratiivkorras sissenõudmisele asumise vältimiseks, mitte aga volikogu poolt maksude tasumiseks määratud tähtaja möödumisel juurde arvatavatest % vabanemiseks?

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 18 määrab vallaomavalitsuse korraldavaks organiks vallavolikogu ja § 51 täidesaatvaks organiks valla-

valitsuse — vallavanema ühes abidega. Kummagile organile on määratud omad ülesanded ja võimupiirid. Vallaseaduse § 155 lg. 2. järgi kuulub vallaomavalitsusmaksude tasumise tähtaegade määramine vallavolikogule, kuivõrd need ei ole määratud seadusega. Maksu tasumise tähtaja pikendamine on uue tähtaja määramine, mis kuulub vallavolikogule.

Vallaseaduse § 61 p. 5 kohustab vallavanemat maksude sissenõudmist korraldama vastavate seaduste põhjal, mitte aga määrama tasumise tähtaegu, mis on määratud kas seadustega või vallavolikogu otsustega. Administratiiv-sissenõudmise seaduse (RT 1932, 2, 15) § 29 õigustab vallavanemat maksu sissenõudmist korraldava asutisena pikendada maksuvõlgniku palvel maksuvõla katteks arestitud vara müümist, lükkama selle edasi mõneks ajaks, võimaldades maksuvõlgnikule taotleda maksu tasumise tähtaja pikendust vallavolikogult.

Küsimus nr. 17. Hankelepingu tähtjaks täitmatajätmise tagajärgedest. Kas ettevõtja poolt sisse makstud kindlustussumma langeb omavalitsuse (tööandja) kasuks, kui tööd ei teostatud tähtjaks, ja kas vallavalitsus on kohustatud kinni pidama ettevõtjalt lõpparve tegemisel kõik kahjud, mis tekitatud töö tähtjaks täitmata jätmisega?

Vastus: Riigi hangete seaduse (RT 1934, 57, 504) § 87 järgi on hankija kohustatud, kui ta jääb viivitusse, maksma hankeandjale ametiasutisele viivitrahvi $\frac{1}{2}$ % kuus viivituses olevate esemete või töö lepingujärgsest hinnast. Seepärast hankelepingu täitmisega hilinemise korral tuleb vallavanemal teha otsus viivitusse jäänud hankijalt kinnipidamiseks viibinud töö lepingujärgsest hinnast $\frac{1}{2}$ % kuus, arvates seda kuni töö lõpetamiseni või hankija kõrvaldamiseni. Viivitrahvi määratakse ja peetakse kinni hankijal saadaolevatest summadest administratiivkorras, eraldi hankija poolt viivitamisega tekitatud kahjudest. Hankija palvel võidakse teda viivitrahvist vabastada Riigi hangete seaduse § 88—90 ettenähtud alustel ja korras.

Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 61 p. 13 on vallaomavalitsuse varade valitsemine pandud vallavanemale, kes järelikult peab valvama, et vallaomavalitsusele ei tekitataks kahju. Seepärast on vallavanem ka kohustatud pidama kinni hankijalt lõpparve tegemisel kõik tema poolt vallaomavalitsusele tekitatud kahjud nii hankelepingu täitmise viivitamisega kui korratult täitmisega või muuga, nagu seda näeb ette ka Riigi hangete määruse (RT 1935, 16, 137) § 110 määratud lõpparvete kokkuseadmise kord. Kuna iga kahju vastu võidakse vaielda ja vaidlused lahendab kohus, siis tulevad kahjud vaidluse korral tõendada.